

תגובה למאמרו של שרגא נרו

הובא לידיעתי כי מאמר על ספרי *המבט המופנה לאחור*, שיצא לאור בהוצאת מאגנס, התפרסם בגיליון 6 של כתב העת *קתרסיס*. לצערי הרב מצאתי לפני מאמר לא ענייני, לא אקדמי, שמטרתו להכפיש את המחבר "ולחסל חשבונות" עם האקדמיה הישראלית ועם שורה של חוקרים אקדמיים ונציגיו של תחום מחקר שכותב המאמר מזלזל בהם. אבל הצטערתי עוד יותר לגלות שכתב העת עצמו בחר להפר את כללי המשחק האקדמיים והניח לכותב המאמר להתחבא מאחורי שם בדוי (מתחכם, כמובן: "שרגא נרו" – שרגא=נר, כידוע). איני מתפלא כלל שכותב המאמר בחר להתחבא: כפי שיודע היטב כל חוקר בתחומי הרוח, בשעה שהוא כותב על מושא המחקר הרי הוא חושף את עצמו ואת עולמו, ואכן קורא המאמר חש מיד ברגשות השנאה, הקנאה והמרירות הקשים של הכותב. הללו מופנים כלפי מחבר הספר כנציגה של האקדמיה העכשווית שהכותב מתעב אותה ממש. הנימה האישית והלא עניינית באה לידי ביטוי כבר בכותרת המצחיקה לכאורה ("לאחור... חור שחור"), ומתפתחת בהמשך ללעג וזלזול אישיים בחוקרים מן השורה הראשונה שהספר מתבסס עליהם: ד"ר דוד ויינפלד, שנכשל בהבחנות טפלות; פרופסור שמעון זנדבנק, שדבריו בוסריים, שטחיים ולא רלבנטיים; פרופסור דן מירון, שנתן ידו לדוקטורט במחקר הספרות שאופיו, רחמנא לצלן, השוואתי (שירה עברית ושירה אמריקנית); ד"ר יהודית בר-אל ז"ל, שחצתה אף היא את הקווים וספרה על הפואמה העברית, הנסמך על מחקר האפוס וגלגוליו במערב, אינו אלא מחקר יומרני ומפוקפק המשופע בהכללות גסות; פרופסור חנן חבר שאינו אלא נציגה של הוצאת עם עובד ופועל, כמוה, על פי שיקולים כלכליים, וכן הלאה: כפי שמתברר מיד בפתיחת הדברים, "הביקורת" על הספר אינה אלא הזדמנות לחסל

חשבונות עם האקדמיה השנואה, ובמיוחד, כנראה, עם האוניברסיטה העברית בירושלים, שחוקריה לעיל נתנו ידם "לכשלים המתודיים החמורים שנפוצו בכל תחומי מדעי הרוח ולא פסחו גם על הספרות העברית", ובעצם אינם אלא מבקרים ספרותיים שלא יכלו להשתכר מהפרנסה הזעומה בעיתונות היומית (כך ממש) ועל כן חיפשו ומצאו פרנסה באקדמיה. חוקרים מבקשי פרנסה אלה מרשים לעצמם לגשת אל הספרות העברית החדשה (עניין פסול ממילא: "עיונים בספרות העברית בת זמננו אינם יכולים, מעצם מהות מושאיהם, להיות מדעיים במובן החמור והמחייב; דיונים אלה הם לכל היותר בגדר ביקורת ספרות") בכלים מחקריים, בגישה השוואתית ובפרספקטיבה תרבותית מערבית רחבה. "הביקורת" אפוא אינה עוסקת כלל בספר הקיים אלא בכך שיש לכתוב ספרים אחרים, כלומר לפנינו מחנך המורה לנו איזה ספר עלינו לכתוב (זעמו של המבקר על כך שהמחבר מקדיש עיון נפרד לדיון בפואמה אצל המשוררים הנדונים הוא פתטי ואנכרוניסטי). כבר בפתחת המאמר מתהדר הכותב בידיעותיו הרבות, מפזר עוד ועוד שמות מן הספרות העברית, יצירות ויוצרים, על מנת ליצור רושם שמחבר הספר אינו מכיר את כל אלה, בעוד שהמחבר לא ביקש כלל לכתוב על מקורות השפעה אלה אלא על אחרים. ההתהדרות הזאת (name dropping) בתחילת המאמר וכן בהמשכו אינה מרשימה: מקורות ההשפעה שהוא מצביע עליהם ידועים לא רק למחבר הספר אלא לכל מי שמצוי בשירה העברית. זהו ניסיון נואש להוציא אל מחוץ לתחום המחקר האקדמי גישות חדשות (ובעצם כבר ישנות: טענות על הגישה המשווה ועל תחום המחקר של הספרות הכללית וההשוואתית אפיינו את דרכה מאז ראשיתה; מבקריה, גם אז, היו מי שראו בהיסטוריוגרפיה של הספרות הלאומית את הגישה המדעית היחידה הראויה למחקר ספרותי). הכותב קובע מי ראוי להיות חוקר ומי לא, מה ראוי להיות אובייקט של מחקר ספרותי ומה לא, ואחר כך מסכם בשם "כולנו" ומתוך התייחסות אישית מכוונת ("במושגי האקדמיה הישראלית 2006 שחר ברם הוא סיפור הצלחה. אבל הכישלון הוא של כולנו") – וכל זאת אחרי שפסל את מרבית רעיו למקצוע, השמיץ את האקדמיה בכלל וביטל כלאחר יד גם את מחקריהם של החוקרים הזרים המצוטטים בספר. יתר על

כן, בדבריו (הארוכים והמייגעים מאוד) לא הסתמך הכותב על שום מחקרים אחרים או מראי מקום מנוגדים כדי להתווכח ויכוח אקדמי מקובל וקונסטרוקטיבי עם הנאמר בספר. כמי שמדבר בשם "כולנו" הוא מסתפק בהערות דעתניות משלו, שאין בהן טענה נגדית לאיזה טענה המובאת בספר אלא הן בבחינת הערכות אישיות המתלוות לציטוטים הארוכים שהוא מצטט מן הספר; הוא קובע כי דברי המחבר הם קלישאות, או שהם שטחיים, מצהיר שלפנינו ז'רגון אופנתי וחנופה לפרופסורים, וכדומה.

מדובר אפוא במעשה הכפשה מכוון, היוצא כנגד האקדמיה, האוניברסיטה העברית וחוקריה וכמובן הוצאת הספרים מאגנס שבחרה להוציא לאור ספר כזה, ועל כן, באמת, אין להתפלא שאדם מריר ומלא שנאה בוחר להתחבא. אבל כיצד כתב העת *קתרסיס*, שחוזר ומצהיר על כוונתו להציע "מאמרי ביקורת מפורטים ומקצועיים, ללא משוא פנים", נתן את ידו למעשה לא אקדמי מובהק כל כך ומסתיר את זהותו של הכותב?

למעשה, לא הייתי טורח בכתיבת מכתב תגובה למאמר שאינן ראוי לתגובה אלמלא עניין זה. כתב העת מסתיר מן הקורא את זהות הכותב ואף אינו טורח ליידע אותו שהוא מסתיר מפניו מידע. עבור קורא המאמר שמו של הכותב הוא עניין מהותי. מי שאינו מצוי בתחום ואף לא קרא את הספר הנסקר במאמר רוצה לדעת מיהו הכותב כדי שיוכל לשפוט בעצמו את המונח לפניו. הסתרת שמו של הכותב מעידה שיש כאן מה להסתיר ומעידה על כוונתו האמיתית, המושחתת, של המאמר. בהעלמת שמו של הכותב משתתף כתב העת לא רק בהכפשת מחבר הספר אלא בהכפשת העקרונות האקדמיים עצמם, שהדבקים בהם עושים כל מאמץ להבטיח שתהליכי שיפוט, פרסום וקידום יהיו מקצועיים ומושתתים על יושר וחוסר פניות. מדוע מסתתר הכותב? ומדוע מחפה עליו כתב העת? מיהו? מה הרקע שלו והכשרתו בתחום? האם הוא חסר פניות ומתאים לשמש קורא של הספר? האם עיסוקו בספרות עברית? בספרות השוואתית? בשירה? האם הוא מכיר את מחבר הספר? האם יתכן שבינו ובין המוסדות האקדמיים ויכוח ישן ומוכר? האם בין תחומי המחקר שהוא עוסק בו ובין תחומי המחקר שבו עוסק הספר יריבות מסורתית? מערכת *קתרסיס* והוצאת

כרמל, הממשיכות להסתיר את זהות הכותב, מזלזלות באתיקה
האקדמית ונותנות יד למי שמטרותיו האמיתיות הן פגיעה אישית
והכפשה של ציבור חוקרים שלם.

ד"ר שחר ברם, החוג לספרות עברית והשוואתית, אוניברסיטת חיפה